

Urho Torikka
**ME
SANKARIT**

NTAMO

ME SANKARIT

Urho Torikka
eli
Juhani Konkka

ME SANKARIT

Jälkisanat

Anita Konkka

NTAMO
Helsinki
2 0 2 3

UUSINTAPAINOS ORIGINAALISTA

Urho Torikka, *Me sankarit. Kuvaus Karjalan retkeltä.*
Kansanvalta, Helsinki 1929.

© 2023 ANITA KONKKA

ISBN 978-952-215-892-5

ULKOASU

Göran de Kopior

KANNEN KUVA

Erkki Räikkönen (joulukuu 1921–tammikuu 1922)
(Museovirasto / Finna.fi), ks. Kuvaluettelo s. 197

VALMISTAJA

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

NTAMO

Helsinki 2023

www.ntamo.net

I

Matkustajajuna kulkee puhkuen ja jyristen eteenpäin.

Istun kolmannessa luokassa tupakka vaunussa. Vastapäätä minua torkkuu ylioppilas Kekonen, yhdeksäntoistavuotias nuorukainen, samasta kaupungista kuin minäkin. Hän suhtautuu minuun setämaisesti, nauraa seitsemälletoista ikävuodelleeni ja parrattomalle leualleeni. Jouheton on hänenkin naamansa, vaikka hän ajeleekin sitä kaksi kertaa viikossa saadakseen partansa kasvamaan. Kestän matkan vaivat yhtä hyvin kuin hänkin; olen vankka ja roteva, melkoisen hyvä hiihtämään.

Olemme olleet koko matkan innostuneita. Kuuden tunnin päästä astuisimme junasta, ehkä seuraavana päivänä kulkisimme yli rajan ja liittyisimme Karjalan metsäsisseihin.

Mikä saattoi meidät lähtemään matkalle?

Lyseomme historian opettaja, lehtori Kotinen, pujo-partainen pieni mies, jota heimoharrastuksiensa takia yleisesti nimitetään „heimoveljeksi“, vaikutti meihin huomattavasti. Puhuipa hän mistä tahansa, Homeroksesta, Perikleestä, Crachus-veljeksistä, Caesarista, turkkilaisista tai kiinalaisista, kivikaudesta tai rautakaudesta, aina hän ikään kuin huomaamattaan siirtyi käsittelemään mieliaihettaan: Suur-Suomea. Heimoaate, Karjalan ja Inkerin vapaus, kalevalainen kansa, Väinämöisen perintö, väkivaltainen itäraja, Viena,

Aunus, Äänisjärvi, Syväri, Kuolla, verisiteet — niitä sanoja hän toisti alinomaa. Hän puhui »antaumuksella» ja me olimme nuoria, me kuuntelimme. Hän suggeroi meidät.

Lehtori Hällströmillä, maantieteen ja luonnonhistorian opettajalla oli oma osuutensa meidän lähtöömme. Pidimme tästä vanhasta kumaraisesta miehestä, joka oli rakentanut koko elämänsä täiden pohjalle. Hän rakasti ja tutki vain tätä. Kansalaissodan aikana hän oli koonnut niitä sairaalassa, kasvattanut polvitaipeessaan omalla verellään ja saanut syfiliksen. Mutta hän ei siitä välittänyt. Hänen piti saada väitöskirjansa valmiiksi. Hän oli valmistellut sitä jo kymmenen vuotta — nyt puuttui hänen kokoelmastaan vain yksi täilaji; jos hän onnistuisi saamaan sen, pääsisi selville sen elintavoista, ominaisuuksista ja iästä, silloin olisi työ valmis. Siksi hän monta kertaa, tavatessaan Kekosen ja minut kadulla, puhui:

— Olen kuullut, että teidän aikomuksenanne, pojat, on lähteä Karjalaan. Tietäkää, että rintamalla, kuoleman läheisyydessä viihtyvät ja kasvavat erikoisimmat täilajit. Jos löydätte sieltä noin pitkän täin, sellaisen, jonka selässä verijuovat haarautuvat selvästi näkyvinä kahtaalle, tuokaa se elävänä minulle. Sellaisen täin täytyy olla olemassa. Teette arvaamattoman hyödyn suomalaiselle tieteelle. Jos sen tuotte, saan väitöskirjani valmiiksi.

Me lupasimme. Pidimme hänestä. Hän kertoi meille luonnonhistorian tunneilla pääasiassa täiden elämästä eikä kuulustellut läksyjä. Miksi emme olisi tehneet ukolle jotakin korvaukseksi.

Karjalan puolesta — pro Carelia! Nämä sanat kai-

kuvat junassakin korviini. Vaunujen pyörät toistavat niitä, viereisellä penkillä nukkuvan työläisen kuorsaus samoin; pro Carelia — hihkaisee veturi lähestyessään asemaa tai ylikäytävää.

Ne ovat meillä asuvan paikallisen suojeluskuntapäällikön sanat. Hän ei vaivannut ajatuksiamme pitkillä esitelmillä ja perusteluilla, puhui vain aseitten, sankaruuden ja urhoollisuuden merkityksestä Suomen heimon kokoamisessa ja päätti aina puheensa sanoilla: Karjalan puolesta — pro Carelia!

Tämä lyhyt iskulause tehosi meihin satakertaa voimakkaammin kuin Kotisen kauniit puheet heimoaatteesta ja Hällströmin pyynnöt palveluksesta suomalaiselle tieteelliselle työlle. Ja me annoimme sydämesämme lupauksen: »Silloin, kun suomensukuisten kansojen vapauden aamu alkaa sarastaa, tahdomme olla sen asian puolesta ase kädessä taistelemassa.» Pidimme tätä lupausta suurena ja pyhänä, olimme onnellisia. Kuolema sille, ken uskaltaisi lupaustamme pilkata!

Mekö emme olisi sanojamme pitäneet? Kun alkoi rajan takaa saapua viestejä, että Karjalan karhu oli uudelleen noussut, että salojen lapset olivat tarttuneet aseisiin, että vanha Väinämö oli virittänyt vapauden virren, me kumpikin, Kekonen ja minä, karkasimme yöllä kotoa ja täysissä suojeluskuntavarusteissa, hyvin aseistettuina astuimme junaan.

Nyt olemme matkalla kohti rajaa.

Minulla on repussani Vän.ikki Stoolin Tarinat. Olemme päättäneet Kekosen kanssa lausua sieltä karjalaisille sisseille ylväimpiä ja rohkaisevimpiä runoja. Kekonen lausuisi »Döbeln Juuttaalla», minä »von Törnen»; olen saanut sen lausumisesta kilpailussa

ensimmäisen palkinnon — Välskärin Kertomukset korukansissa. Ah, kuinka karjalaiset innostuisivat! Minkä sankarillisen rohkeuden he saisivatkaan! Ja mitä uljaita tekoja itse suorittaisimme. Taistelisimme kahden kymmeniä ryssiä vastaan, vapauttaisimme heidän kynsistään karjalaiset vangit, hyökkäisimme kyliin kuin myrskytuuli, kansa siunaisi ja ylistäisi meitä — vapauden ja onnen tuojia. Tai kaatuisimme taistelussa ylivoimaista vihollista vastaan, ja kotikaupungin lehdet kirjoittaisivat meistä, joku tovereista sepittäisi muistoksemme runon ja lyseomme juhlasalin seinälle ripustettaisiin marmoritaulu:

Eero Kekonen Reino Kivekäs Kaatuneet Karjalan vapaustaistelussa 1921 Sankarien muisto velvoittakoon!

Ja isämme olisivat vakavia, äitimme itkisivät monta päivää, lehtori Kotinen ja suojeluskuntapäällikkö kävisivät heitä lohduttamassa: »Teidän pitäisi olla iloisia. Sellaiset pojat ja sellainen sankarikuolema. Karjalan puolesta — pro Carelia.»

Tunnumme itsemme sanomattoman liikutetuiksi. Olemme onnellisia.

*

Etappiasemalle saavumme myöhään illalla. Suomalaiset sissialokkaat majoitetaan erääseen paikallisen suojeluskuntamiehen matkustajakodiksi järjestettyyn

taloon, kaksi kolme poikaa kuhunkin huoneeseen. Karjalaiset, joita eräällä tehdasalueen asemalla pistettiin junaan lähes parikymmentä, viedään jonnekin muualle.

Meillä ei ole valittamista. Pehmeät vuoteet, valkoiset lakanat, hyvä illallinen eikä laskuista huolehtimista. Kaiken maksaisi Itä-Karjalan Avustuskeskus, järjestö, jolle ympäri Suomea virtaa rahaa, viljaa, vaatteita, tupakkaa. Kansa on antelias. Kuka ei uhraisi Karjalan vapauden puolesta!

Heräämme aamulla viereisestä huoneesta kuuluvaan puheensorinaan ja lasien kilinään. Pukeudumme, soitamme palvelijaa, tilaamme kahvia ja kysymme:

— Ketähän nuo tuolla seinän takana ovat?

— Yksi vääpeli ja kaksi kersanttia. Tulivat eilen rajan takaa. Sanovat menevänsä lomalle.

— Käskekääpä heitä pistäytymään täällä.

Heti kahvin saavuttua työntäytyy huoneeseemme lasit kädessä kolme miestä. Jokainen on melkoisesti humalassa. Esittelemättä itseään he istuvat pöydän ääreen, ja yksi kersantti, tavallinen satamajätkätyyppi, sanoo:

— Te taidatte olla matkalla Karjalaan. Mutta me tulemme sieltä.

— Miksi näin pian takaisin, kysyy Kekonen.

— Olimme kahdenkymmenen kilometrin päässä rajasta, kun tiellemme sattui iso kaatunut honka. »Emme viitsi kiivetä yli», sanoi vääpeli, palataan Suomeen. Ja tässä me nyt olemme.

Samanlaista puhuvat toisetkin, ryypiskelevät laseistaan pontikkaa ja tarjoavat meille. Me kieltäydymme. Silloin he haukkuvat meitä maitosuiksi, mammanpojiksi ja mamselleiksi, joiden pitäisi pysyä kotona äitinsä

helmoissa eikä lähteä pitkin maailmaa kuljeskelemaan. Meitä suututtaa, meitä, jotka haaveilemme suurista sankariteoista. Löisimme nuo rivosuiset miehet maahan — elleivät he näyttäisi niin tavattoman voimakailta.

Vääpeli puhuu:

— Kuulkaa, te tulette kotoa, ja näytätte kunnon akkojen pojilta. Ja teillä on varmasti rahaa, jota ei ole meillä. Mutta meillä on hyviä aseita, minullakin tässä yksi nagaani ja kaksi parabellumia. Ostakaa jokin niistä. On minulla kaksi kultasormusta, hopeakello ja littaaan lyöty samovaari. Mutta ettehän te niitä osta, kun kerran olette matkalla sellaista hakemaan. Myymme halvalla, kunhan vain saamme matkarahat ja muutaman kympin tätä keltaista ainetta varten.

Kekonen suuttuu todenteolla:

— Älkää luulko, että me olemme ryöstömatkalla. Mutta te, mistä te olette tavaranne saaneet? Tietysti ryöstäneet. Ja samovaarin. Littaaan lyöty samovaari! Mihin tarpeeseen te luulette voivanne sitä käyttää?

— Nuori mies, sanoo vääpeli. Sodassa ei ryöstetä, siellä kuuluu saalis voittajalle. Muistakaa: jollette te ota, ottaa vihollinen. Koko retki menee kumminkin myttyyn. Ostakaa vain ase, te tarvitsette sitä.

— Meillähän on kummallakin mauserit.

— Kunnon sissillä täytyy olla neljä tai viisi pikkuasetta.

Me tahdomme olla kunnon sissejä. Siksi ostamme kumpainenkin parabellum-pistoolin. Saamme kolmekymmentä panosta kaupanpäällisiksi. Ja pääsemme epähienosta seurasta eroon.

Ystävättärelleni, tyttökoululaiselle Elli Suvannolle kirjoitan seuraavan kirjeen:

Elli!

Ehkä tämä on viimeinen viesti, jonka minulta saat. Kuka sen tietää. Huomenna lähdemme yli rajan ja ken ties kolmen, neljän päivän kuluessa otan osaa taisteluun punaisia vastaan.

Karkasin kotoa. Ethän Sinä tuomitse minua, sillä olen niinä hetkinä, joina olen saanut olla Sinun suloisessa seurassasi, tehnyt sen huomion, että ajatuksemme sopivat hyvin yhteen. Minä karkasin, koska olin varma, että vanhempani eivät olisi minua laskeneet. En voi olla kotona, käydä koulua, nukkua rauhassa ja syödä itseäni kylläiseksi silloin, kun veljesheimomme karjalaiset käyvät epätoivoista taistelua ryssää, ikivanhaa sortajaa vastaan. Minun ja kaikkien suomalaisten velvollisuus on auttaa veljiämme ja vapauttaa heidät ryssistä ja bolshevikkiroistoista sekä luoda vapaa Karjala, jossa Väinön kannel entistä heleämmin helkkyy. Minä taistelen uuden Sammon puolesta ja jos taistelussa kaadun, niin kaadun vapaussankarina huulillani eläköönhuuto Karjalalle ja Suur-Suomelle — ja Sinun nimesi.

Kun nyt olen siirtymässä rajan taa tuntemattomia kohtaloita kohti, niin tunnustan Sinulle, että olen rakastanut Sinua siitä asti kun saatoin Sinua konventista viime talvena. Olen saanut veljeltäsi valokuvasi, ja ethän suutu, kun kannan sitä tällä vaarallisella retkelläni povellani ja katselen sitä yksinäisyydessäni Sinua kaihoisasti ikävöiden. Nytkin se on pöydällä minun edessäni ja minusta tuntuu kuin Sinun syvät ja ihanat silmäsi hymyilisivät lempeästi minulle, ja kun minä suljen silmäni, näen Sinut ilmielävänä edessäni.

Kerro veljelleni, että olen lähtenyt Karjalaan. En itse uskalla kirjoittaa kotiin.

Sinua ikävöiden Reino.

P.S. Kirjoitan retkestäni päiväkirjan. Jos sattuisin kaatumaan, olen siltä varalta merkinnyt päiväkirjan toiselle sivulle Sinun nimesi ja osoitteesi sekä liittänyt viimeisenä toivomuksenani, että päiväkirja lähetetään sinulle.

Sama.

Miten paljon työtä pitää uhratakaan tämän kirjeen kirjoittamiseen! Kirjoitan kerran, revin paperin kappaleiksi, aloitan uudelleen, pyyhin yli, käyn ajatuksissani läpi kaikki romaaneista lukemani rakkauskirjeet, koetan hioa lauseitani, muistelen kieliopin sääntöjä, pureskelen kynääni, hikoilen ja piirrän toiselle paperiarkille rakkaani nimestä seuraavan kuvion:

```

      Elli Elli
      Elli Elli
Elli Elli Elli
Elli Elli Elli Elli Elli
      Elli Elli
      Elli Elli
      Elli Elli

```

Katselen kuviota ja mieleeni muistuu kansalaisso-
dassa kaatunut serkkuni, jääkäriluutnantti. Hän oli
sankari. Hänellä oli Saksassa saatu rautaristi. Minäkin
tahdon olla samanlainen! Minäkin teen urotekoja ja
minulle annetaan kunniamerkki.

Nyt kirjoittaminen alkaa sujua. Saan talon emännältä
verenpisaran, suutelen sitä kolme kertaa ja pistän
kirjeeseen. Sääliittää vain, että se matkalla paleltuu.

Tapaan tiellä karjalaisen, johon olin tutustunut junassa. Hän kantaa kahta isoa paperipussia. »Minne matka?» kysyn. Mies kertoo menevänsä lähimpään ruokatavarakauppaan vaihtamaan jauhoja leipään. Sanoo, että etappikansliasta on annettu heille muonaksi vain jauhoja. Kehoittavat itse leipomaan.

Poikkean miehen kanssa kauppaan ja ostan suklaata, makkaraa, voita, kinkkua ja säilykkeitä matkaa varten. Kerrotaan ruoan saannin rajan takana olevan vaikeata.

— Missä te majaillette, kysyn karjalaiselta.

— Tuolla kylän laidassa.

Menen tervehtimään karjalaisia. He asuvat kurjassa hökkelissä, kahdessa kylmässä huoneessa. Hökkelin ikkunat ovat osaksi rikki, ryysyillä peitettyjä, seinät tahraiset, tapetit riekaleina, lattia pahnojen peitossa. Pahnoilla loikoo tai istuu vieri vieressä huonosti puettuja karjalaisia miehiä ja nuorukaisia.

Yritän keskustella heidän kanssaan ja pitää jonkinlaista puhetta. Kysyn, eikö ole ihanaa, kun ne pääsevät kohta taistelemaan kotiensa, isänmaansa ja Suur-Suomen puolesta, tapaavat vanhempansa, veljensä ja sisarensa, vapauttavat heidät ikivanhan sortajansa rautaisista kahleista, näkevät vapauden auringon vihdoin paistavan kirkkaana Karjalan kansalle. He kuuntelevat hajamielisinä, vilkuilevat toisiinsa, hymyilevät ivallisesti, ja kun minä ulkomuistista luen Runebergin ja Koskenniemen isänmaallisten runojen sanoja, he nauraa tirskahtelevat.

»Aaseja ja kolloja!» ajattelen itsekseni.

Suuttuneena lähdän pois. Ajattelen: ehkä he ovat katkeroituneita. He ovat viettäneet yönsä pakkasessa,

olkipahnoilla; minä pehmoisessa, lämpimässä vuoteessa. Heille etappi jakaa ruoaksi jauhoja — luulee kai heitä kasvinsyöjiksi —; meille tarjotaan hyvät ateriat, kahvit ja tupakat. He kulkevat omissa, useat risaisissakin vaatteissa; me uusissa suojeluskuntavarusteissa, valkoisissa karvalakeissa, hyvin aseistettuina. Niin, mutta hänen ovat karjalaisia, me suomalaisia. Kärsikööt! »Kansat eivät saavuta vapauttaan pumpulissa leväten», muistuvat mieleeni lehtori Kotisen sanat.

*

Tustustumme Kekosen kanssa Pekkalaan, jota pidämme kerettiläisistä mielipiteistään huolimatta hyvin kiintoisana ja miellyttävänä tyyppinä.

Syömme juuri päivällistä. Huomiomme kiintyy ruokasalin nurkkapöydässä istuvaan kahteen suojeluskuntapukuiheen herraan, jotka käyttävät sangen hienosti veistä ja haarukkaa. Toinen heistä on koko ajan äänessä, puhuu nopeasti ja hillitysti, tekee käsillään siroja liikkeitä, kumartelee eteenpäin, varoen kumminkin kaatamasta lautastaan. Hänellä on hieman kalju pää, silmäanaluset pieniä ryppyjä täynnä, nenä suora ja punertava. Toinen syö ääneti, kuuntelee tarkkaan ja pistää väliin jonkin lyhyen huomautuksen tai kysyy jotakin.

Kekonen tahtoo välttämättä päästä miesten seuraan. »Nuo ovat sivistyneitä herroja», sanoo hän. Ja itse hän on ylioppilas, myöskin sivistynyt. Minä vuoden päästä valkoisen lakin omistaja, myöskin sivistynyt. »Mennään vain heidän pöytänsä», sanon minä.

Esittelemme itsemme.

— Olen Pekkala, sanoo kaljupäinen, Karjalaan matkalla. Ja tämä toinen, hän on Santala, helsinkiläisen suurlehden sotakirjeenvaihtaja, kirjoittaa lehdelleen pelkkää pötyä. Istukaa, olkaa hyvä!

— Ja sinä puhut pelkkää pötyä, huomauttaa Santala.

— Esittely, se on pikkuporvarillinen tapa, laskettelee jo Pekkala kiinnittämättä huomiota Santalaan, mutta olkoon menneeksi, hyväksyttäköön se tässä porvarillisessa kulttuuriyhteiskunnassa. Yli rajan menemme, siellä eivät enää minkäänlaiset muodollisuudet tule kysymykseen. Suurimmalta osalta ne unohtuvat, koska kulttuuritavat ovat rintama- ja erikoisesti sissielämälle vieraita. Hitto vieköön, muistanpa erään kersantin Eestin retkeltä, hän oli gentlemanni rintamallakin, häntä sanottiinkin sotagentlemanniksi. Minun mielestäni hän oli puupää, suuri aasi, aivan kehityskelvoton yksilö. Saimme kerran vangiksi punaupseerin ja sovittiin, että kersantti ampuu hänet heti. Hän, gentlemanni, esitteli ensin itsensä upseerille, puristi oikein kättä, punikin kättä itse päälähtäri, ja sen jälkeen sanoi: »Suokaa anteeksi, toveri herra upseeri, ettehän pane pahaksenne, kun minun täytyy vapauttaa teidät epämiellyttävästä taakasta, elämästä.» Ampui metsän laidassa. Minun mielestäni hän oli puupää, hän ei kyennyt nousemaan tai laskeutumaan sille kulttuuritasolle, jota sota edellyttää.

— Älä mene liian kauas asiasta, josta äsken puhuimme, sanoo Santala. Sinä väität, että sotimiseenkin voidaan tottua, mutta kykenetkö sinä väitteesi perustelemaan.

— Neiti, tulkaapa tänne. Olkaa hyvä ja tuokaa meille neljä teetä ja kaksinkertainen annos sokeria.

— Minä väitän, että sotimiseen voidaan tottua yhtä

hyvin kuin mihin muuhun ammattiin tahansa. Teille, nuoret miehet, minä sanon, älkää livistäkö Karjalasta tiehenne, kun näette ensimmäisen mestatun punaisen tai kaatuneen sissin tai kun verisiä haavoittuneita tuodaan teitä vastaan. Olkaa mukana ensimmäisessä taistelussa, älkääkä sittenkään livistäkö; viettäkää viisi, sanokaamme kymmenen päivää sissielämää, ja te olette ammattiinne mukautuneet, ette täydellisesti, mutta kumminkin niin, että viihdytte. — Koulunpenkillä istuminen minusta oli ensimmäisenä päivänä hirveätä, suunnittelin karkaamista kotoanikin, mutta seuraavana päivänä viihdyin koulussa hyvin; kolme ensimmäistä päivää tukkijoella oli, muistan sen hyvin, alituista kärsimystä; olin vähällä heittää keksin ja painua kerjäämään; tukkipojankin ammattiin totuin, ja totta puhuen, kolmessa, neljässä päivässä olen aina uudessa ammatissani alkanut viihtyä. Sotimiseen totuin viidessä päivässä, ja nyt, voin vakuuttaa sen teille, tunnen elämäni rintamalla jokseenkin samanlaiseksi kuin siviilissä. Ihminen on yhteiskunnallinen eläin, ympäristö muokkaa häntä. Niin, yhteiskunnallinen ympäristö, vallitsevat olosuhteet vaikuttavat häneen. Jokainen normaali ihminen on niiden lakien alainen. Tunnettehan sosiologiaa.

— Saanko sekoittaa teillekin, nuoret miehet. Eikö? Tämä on konjakkia, Helsingistä asti tuotua. No sinä, Santala, sinä et halveksu. Me osaamme nauttia elämästä. Me emme juo, ryypiskelemme vain vähän. Olemme kohtuuden ystäviä, nautimme viinistä ja naisista järkiperaisesti, kuten kulttuuri-ihmisen täällä kulttuuriyhteiskunnassa tuleekin tehdä. Emme juo kymmentä pulloa yhteen menoon, emmekä makaa kym-

”

Tunnumme kiitollisuutta
kapteenia kohtaan.
Hän ei puhu sanaakaan
heimoaatteesta ja
Suur-Suomesta.

NTAMO 2023

9 789522 158925

ISBN 978-952-215-892-5

ME SANKARIT

ON INKERINSUOMALAISEN
JUHANI KONKAN SALA-
NIMELLÄ 1929 JULKAISEMA
PASIFISTINEN ROMAANI,
JOKA PERUSTUI NUORUUS-
KOKEMUKSEEN ASEELLISESTA
SELKKAUKSESTA 1921 ITÄ-
RAJAN TAKANA, AIHEUTTI
KIRJASODAN JA ALOITTI
AINUTLAATUISEN URAN
JULKISSESSA SANASSA.
NTAMO-UUSINTAPAINOKSEEN
SISÄLTYY TEKIJÄN TYTTÄREN,
KIRJAILIJA ANITA KONKAN
JÄLKISANA JA KUVIA KOVIA
KOKENEESTA KARJALASTA.

